

TEKSTY PRZYJĘTE

P8_TA(2019)0405

Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) *I**

Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylającego rozporządzenie (UE) nr 1293/2013 (COM(2018)0385 - C8-0249/2018 – 2018/0209(COD))

(Zwykła procedura ustawodawcza: pierwsze czytanie)

Parlament Europejski,

- uwzględniając wniosek Komisji przedstawiony Parlamentowi Europejskiemu i Radzie (COM(2018)0385),
- uwzględniając art. 294 ust. 2 oraz art. 192 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zgodnie z którymi wniosek został przedstawiony Parlamentowi przez Komisję (C8-0249/2018),
- uwzględniając art. 294 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
- uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego z dnia 18 października 2018 r.¹,
- uwzględniając opinię Komitetu Regionów z dnia 9 października 2018 r.²,
- uwzględniając pismo Przewodniczącego do przewodniczących komisji z dnia 25 stycznia 2019 r. przedstawiające podejście Parlamentu do programów sektorowych wieloletnich ram finansowych po 2020 roku,
- uwzględniając pismo Rady do Przewodniczącego Parlamentu Europejskiego z dnia 1 kwietnia 2019 r. potwierdzające wspólne rozumienie wypracowane przez współprawodawców podczas negocjacji,
- uwzględniając art. 59 Regulaminu,
- uwzględniając sprawozdanie Komisji Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia

¹ Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 226.

² Dz.U. C 461 z 21.12.2018, s. 156.

Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności oraz opinie przedstawione przez Komisję Budżetową, Komisję Rozwoju Regionalnego i Komisję Rolnictwa i Rozwoju Wsi (A8-0397/2018),

1. przyjmuje poniższe stanowisko w pierwszym czytaniu¹;
2. zwraca się do Komisji o ponowne przekazanie mu sprawy, jeśli zastąpi ona pierwotny wniosek, wprowadzi w nim istotne zmiany lub planuje ich wprowadzenie;
3. zobowiązuje swojego przewodniczącego do przekazania stanowiska Parlamentu Radzie i Komisji oraz parlamentom narodowym.

¹ Niniejsze stanowisko zastępuje poprawki przyjęte w dniu 11 grudnia 2018 r. (Teksty przyjęte, P8_TA(2018)0487).

Stanowisko Parlamentu Europejskiego przyjęte w pierwszym czytaniu w dniu 17 kwietnia 2019 r. w celu przyjęcia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) .../... ustanawiającego program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylającego rozporządzenie (UE) nr 1293/2013

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 192 *ust. 1*,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego¹,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów²,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą³,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Polityka i przepisy Unii w zakresie środowiska, klimatu i stosownych aspektów energii zapewniły znaczną poprawę stanu środowiska. Główne wyzwania związane ze środowiskiem i zmianami klimatu wciąż jednak pozostają aktualne, a zaniechanie działań w tym zakresie będzie miało poważne negatywne skutki dla Unii oraz dobrostanu jej obywateli.
- (2) Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE), ustanowiony rozporządzeniem (UE) nr 1293/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady⁴ na lata 2014–2020, jest najnowszym z wprowadzanej w ostatnich 25 latach serii programów UE wspierających realizację priorytetów prawodawstwa i polityki w dziedzinie

¹ Dz.U. C [...] z [...], s. [...].

² Dz.U. C [...] z [...], s. [...].

³ Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 17 kwietnia 2019 r. **Tekst zaznaczony na szaro nie został uzgodniony w toku negocjacji międzyinstytucjonalnych.**

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 185).

środowiska i klimatu. Został on pozytywnie oceniony w ramach niedawnej oceny śródkresowej¹, która wykazała, że program staje się coraz bardziej skuteczny, wydajny i adekwatny. Realizacja programu LIFE 2014–2020 powinna być zatem kontynuowana z pewnymi modyfikacjami, które określono w przeglądzie śródkresowym oraz późniejszych ocenach. Należy również ustanowić Program działań na rzecz środowiska i klimatu LIFE („program *LIFE*”) na okres od 2021 r.

- (3) Dążąc do osiągnięcia celów Unii i celów końcowych określonych w przepisach, polityce, planach i zobowiązaniach międzynarodowych w zakresie środowiska, klimatu i *stosownych* aspektów energii program *LIFE* powinien przyczyniać się w *zgodzie ze sprawiedliwą transformacją* do przejścia w kierunku *zrównoważonej, zasobooszczędnej, opartej na energii ze źródeł odnawialnych, neutralnej dla klimatu* i odpornej na zmiany klimatu gospodarki o obiegu zamkniętym, do ochrony, *odbudowy* i poprawy środowiska, *w tym powietrza, wody i gleby*, oraz zdrowia, *do zatrzymania i odwrócenia* procesu utraty różnorodności biologicznej, *także dzięki wspieraniu wdrażania i zarządzania siecią Natura 2000 oraz zwalczaniu degradacji ekosystemów*, poprzez bezpośrednie interwencje albo działanie na rzecz włączania tych celów do innych polityk. *Program LIFE powinien wspierać również wdrażanie ogólnych programów działań przyjętych zgodnie z art. 192 ust. 3 TFUE, takich jak 7. unijny program działań w zakresie środowiska².*
- (4) Unia z zaangażowaniem kształtuje swoją kompleksową odpowiedź na cele zrównoważonego rozwoju agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 Organizacji Narodów Zjednoczonych, w których uwidoczniono nierozzerwalny związek między zarządzaniem zasobami naturalnymi w celu zapewnienia ich długoterminowej dostępności, usługami ekosystemowymi i ich związkiem z ze zdrowiem ludzi, a zrównoważonym wzrostem sprzyjającym włączeniu społecznemu. W tym duchu program *LIFE* powinien *odzwierciedlać zasady solidarności przy wnoszeniu istotnego wkładu* zarówno w rozwój gospodarczy, jak i w spójność społeczną.

¹ Sprawozdanie z oceny śródkresowej programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE)([SWD\(2017\)0355](#)).

² *Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1386/2013/UE z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety” (Dz.U. L 354 z 28.12.2013, s. 171).*

- (4a) *Aby promować zrównoważony rozwój, przy określaniu i wdrażaniu wszystkich strategii politycznych i działań Unii należy uwzględniać wymogi ochrony środowiska i klimatu. Należy zatem wspierać synergię i komplementarność z innymi unijnymi programami finansowania, między innymi przez ułatwianie finansowania działań, które uzupełniają strategiczne projekty zintegrowane i strategiczne projekty ochrony przyrody, a także wspierają upowszechnianie i powielanie rozwiązań opracowanych w ramach programu LIFE. W celu wyeliminowania ryzyka podwójnego finansowania niezbędna jest koordynacja. Komisja i państwa członkowskie powinny podjąć kroki w celu uniknięcia dodatkowego obciążenia administracyjnego beneficjentów projektów, wynikającego ze zobowiązań sprawozdawczych w zakresie różnych instrumentów finansowych, oraz nakładania się tych zobowiązań.*
- (5) Program *LIFE* powinien przyczynić się do zrównoważonego rozwoju i osiągnięcia celów ogólnych i celów końcowych prawodawstwa, strategii, planów i zobowiązań międzynarodowych Unii w zakresie środowiska, klimatu i stosownych aspektów energii, w szczególności agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 ONZ¹, Konwencji o różnorodności biologicznej² i porozumienia paryskiego przyjętego na podstawie Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu³ („porozumienie klimatyczne z Paryża”) oraz, między innymi, *Konwencji EKG ONZ o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska („konwencja z Aarhus”), Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości, Konwencji bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych, konwencji rotterdamskiej w sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami i Konwencji sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych.*

- (6a) *Unia przywiązuje dużą wagę do długoterminowej trwałości wyników projektów*

¹ Agenda 2030, rezolucja przyjęta przez ZO ONZ w dniu 25/9/2015.

² 93/626/EEC: Decyzja Rady z dnia 25 października 1993 r. dotycząca zawarcia Konwencji o różnorodności biologicznej (Dz.U. L 309 z 13.12.1993, s. 1).

³ Dz.U. L 282 z 19.10.2016, s. 4.

LIFE i zdolności do ich zabezpieczenia i utrzymania po realizacji projektu, między innymi przez kontynuację projektów, powielanie lub transfer.

- (7) Do spełnienia zobowiązań Unii wynikających z porozumienia klimatycznego z Paryża konieczna jest transformacja Unii w *stosującą zrównoważoną* gospodarkę o *obiegu zamkniętym*, energooszczędne, *wykorzystujące energię ze źródeł odnawialnych, neutralne dla klimatu* i odporne na zmianę klimatu społeczeństwo. To z kolei wymaga podejmowania działań ze szczególnym uwzględnieniem sektorów, które w największym stopniu przyczyniają się do obecnych poziomów emisji *gazów cieplarnianych* i zanieczyszczeń, *propagowania efektywności energetycznej i energii ze źródeł odnawialnych, a także* udziału w realizacji ram polityki klimatyczno-energetycznej do 2030 r. i zintegrowanych krajowych planów w zakresie energii i klimatu państw członkowskich, a także *w realizacji* unijnej strategii w dziedzinie klimatu i energii na połowę stulecia i długoterminowej, *zgodnie z celami długoterminowymi zapisanym w porozumieniu paryskim*. Program *LIFE* powinien również obejmować środki przyczyniające się do realizacji unijnej polityki przystosowania się do zmiany klimatu w celu zmniejszenia podatności na niekorzystne skutki zmian klimatycznych.
- (7a) *Projekty w ramach podprogramu „Przejdźcie na czystą energię” programu LIFE powinny skupiać się na budowaniu zdolności i rozpowszechnianiu wiedzy, umiejętności i innowacyjnych technik, metod i rozwiązań służących osiągnięciu celów przepisów i polityk Unii w zakresie przechodzenia na energię ze źródeł odnawialnych i zwiększania efektywności energetycznej. Są to zazwyczaj działania koordynacyjne i wspierające o wysokiej unijnej wartości dodanej, mające na celu zniesienie barier rynkowych, które utrudniają społeczno-gospodarcze przejście na zrównoważoną energię, zazwyczaj z udziałem małych i średnich zainteresowanych stron, wielu podmiotów, w tym lokalnych i regionalnych organów publicznych oraz organizacji nienastawionych na zysk. Działania te przynoszą wiele dodatkowych korzyści, takich jak walka z ubóstwem energetycznym, poprawa jakości powietrza w pomieszczeniach, redukcja lokalnych zanieczyszczeń dzięki poprawie efektywności energetycznej oraz zwiększona rozproszona energia ze źródeł odnawialnych, a także przyczynianie się do pozytywnych lokalnych skutków gospodarczych i zwiększenia wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.*

- (8) *Aby przyczynić się do łagodzenia zmiany klimatu i realizacji międzynarodowych zobowiązań Unii w zakresie dekarbonizacji, należy przyspieszyć transformację energetyczną.* Do podprogramu „Przejdźcie na czystą energię” programu *LIFE* powinny zostać włączone działania na rzecz budowania zdolności wspierające *efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych* finansowane do 2020 r. w ramach programu „Horyzont 2020”¹ – ich celem nie jest bowiem finansowanie doskonałości i generowanie innowacji, lecz ułatwienie korzystania z dostępnej technologii *w zakresie energii ze źródeł odnawialnych i efektywności energetycznej*, która przyczyni się do łagodzenia zmiany klimatu. *Program LIFE powinien obejmować wszystkie zainteresowane strony i sektory zaangażowane w przejście na czystą energię.* Włączenie do programu *LIFE* działań w zakresie budowania zdolności daje potencjał synergii między podprogramami i zwiększa ogólną spójność unijnego finansowania. Należy zatem gromadzić i rozpowszechniać dane dotyczące wykorzystania istniejących rozwiązań w zakresie badań naukowych i innowacji w projektach LIFE, w tym dane pochodzące z programu „Horyzont Europa” i jego poprzedników.
- (9) W ocenie skutków zmian **dyrektywy o efektywności energetycznej**² szacuje się, że realizacja unijnych celów w dziedzinie energii na 2030 r. będzie wymagała dodatkowych inwestycji w wysokości 177 mld EUR rocznie w okresie 2021–2030. Największe braki występują w inwestycjach w dekarbonizację budynków (efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii wykorzystywane na małą skalę), w sytuacji gdy kapitał powinien być kierowany w stronę projektów o wysoce rozproszonym charakterze. Jednym z celów podprogramu „Przejdźcie na czystą energię”, *który obejmuje szybkie wprowadzenie energii ze źródeł odnawialnych oraz efektywności energetycznej*, jest budowanie zdolności w zakresie tworzenia i agregacji *takich projektów*, a zatem również pomoc w absorpcji środków

¹ „Horyzont 2020”, część III „Bezpieczna, ekologiczna i efektywna energia” (Wyzwania społeczne) (Decyzja Rady 2013/743/UE z dnia 3 grudnia 2013 r. ustanawiająca program szczegółowy wdrażający program „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) i uchylająca decyzje 2006/971/WE, 2006/972/WE, 2006/973/WE, 2006/974/WE i 2006/975/WE (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 965)).

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (Dz.U. L 328 z 21.12.2018, s. 210).

z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w celu stymulowania inwestycji w energię *ze źródeł odnawialnych i efektywności energetycznej, także* z wykorzystaniem instrumentów finansowych przewidzianych w ramach Funduszu InvestEU.

- (9a) ***Program LIFE jest jedynym programem ukierunkowanym w szczególności na działania w dziedzinie środowiska i klimatu, w związku z czym odgrywa kluczową rolę we wspieraniu wdrażania unijnych przepisów i polityk w tych obszarach.***
- (10) Dzięki synergiom z programem „Horyzont Europa”, podczas procesu strategicznego planowania badań i innowacji w ramach tego programu ***łatwiejsze*** powinno być zidentyfikowanie i ustalenie potrzeb w zakresie badań naukowych i innowacji w celu sprostania wyzwaniom w zakresie klimatu i energii w UE. Program LIFE powinien nadal działać jako czynnik stymulujący wdrażanie unijnych przepisów i strategii w zakresie środowiska, klimatu i ***stosownych aspektów*** energii, m.in. poprzez wykorzystywanie i stosowanie wyników badań i innowacji pochodzących z programu „Horyzont Europa”, oraz pomagać we wprowadzaniu ich na większą skalę tam, gdzie mogą one pomóc rozwiązać problemy związane ze środowiskiem, klimatem lub **■** transformacją energetyczną. Europejska Rada ds. Innowacji w ramach programu „Horyzont Europa” może zapewnić wsparcie w rozwoju i komercjalizacji nowych przełomowych rozwiązań, które mogą pojawić się w wyniku realizacji projektów programu LIFE. ***Podobnie uwzględnić należy synergie z funduszem innowacyjnym w ramach systemu handlu uprawnieniami do emisji.***
- (11) Działanie, które otrzymało wkład z programu ***LIFE***, może również otrzymać wkład z dowolnego ***programu Unii***, pod warunkiem że wkład z obu programów nie pokrywa tych samych kosztów. Działania, które otrzymują finansowanie skumulowane z różnych programów unijnych ***powinny być*** poddawane tylko jednemu audytowi obejmującemu wszystkie przedmiotowe programy i dotyczące ich obowiązujące przepisy.
- (12) W najnowszym ***komunikacie Komisji w sprawie*** przeglądu wdrażania polityki ochrony środowiska¹ stwierdzono, że należy poczynić znaczny postęp, aby

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Przegląd wdrażania polityki ochrony

przyspieszyć wdrażanie unijnego dorobku prawnego w dziedzinie środowiska i w większym stopniu włączać cele środowiskowe i klimatyczne do innych polityk i **integrować je z nimi**. Program **LIFE** powinien zatem działać jako katalizator, **aby sprostać wyzwaniom horyzontalnym i systemowym, zaradzić podstawowym przyczynom niedociągnięć we wdrażaniu, które zidentyfikowano w przeglądzie wdrażania polityki ochrony środowiska, oraz osiągnąć wymagane postępy** poprzez opracowywanie, testowanie i powielanie nowych podejść; wspieranie tworzenia, monitorowania i oceny polityki; **usprawnianie zarządzania w dziedzinach dotyczących środowiska, zmiany klimatu oraz pokrewnych kwestiach związanych z transformacją energetyczną, w tym przez** zwiększanie **wielopoziomowego** zaangażowania zainteresowanych podmiotów, **budowanie potencjału, działania komunikacyjne i kampanie informacyjne**; uruchamianie inwestycji w ramach wszystkich unijnych programów inwestycyjnych lub innych źródeł finansowania oraz wspieranie działań mających na celu pokonywanie różnych przeszkód w skutecznej realizacji kluczowych planów wymaganych w prawodawstwie dotyczącym środowiska.

- (13) Zatrzymanie i odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej, **degradacji ekosystemów**, także w ekosystemach morskich, wymaga wsparcia na rzecz opracowywania, wdrażania, egzekwowania i oceny odpowiednich przepisów i polityki Unii, w tym europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej do 2020 r.¹, dyrektywy Rady 92/43/EWG² i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE³ oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014⁴, w szczególności poprzez stworzenie bazy wiedzy na potrzeby tworzenia i wdrażania polityki oraz poprzez opracowywanie, testowanie, demonstrację i stosowanie najlepszych praktyk i rozwiązań, **takich jak efektywne zarządzanie**, na

środowiska UE – Wspólne wyzwania i jak łączyć wysiłki by uzyskiwać lepsze wyniki” (COM(2017)0063).

¹ COM(2011)0244.

² Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. L 206 z 22.7.1992, s. 7).

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U. L 20 z 26.1.2010, s. 7).

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz.U. L 317 z 4.11.2014, s. 35).

małą skalę lub dostosowanych do konkretnych sytuacji lokalnych, regionalnych lub krajowych, w tym zintegrowanych podejść do realizacji ram działań priorytetowych przygotowanych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG. Aby wypełnić swoje obowiązki sprawozdawcze na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej, Unia *i państwa członkowskie* powinny śledzić swoje wydatki związane z różnorodnością biologiczną. Należy również spełnić wymogi dotyczące śledzenia wydatków określone w innych przepisach Unii. ***Unijne wydatkowanie związane z różnorodnością biologiczną będzie mierzone za pomocą specjalnego zestawu wskaźników¹.***

- (14) Z niedawnych ocen i przeglądów, w tym przeglądu śródkresowego europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej do 2020 r. i oceny adekwatności prawodawstwa dotyczącego przyrody wynika, że jedną z głównych przyczyn, dla których nie wdrożono w wystarczającym stopniu przepisów Unii w dziedzinie przyrody oraz strategii ochrony różnorodności biologicznej, jest brak odpowiedniego finansowania. Główne unijne instrumenty finansowania, w tym [Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki] mogą ***dodatkowo*** znacząco przyczynić się do zaspokojenia tych potrzeb. Program ***LIFE*** może przyczynić się do poprawy skuteczności takiego uwzględniania kwestii środowiska w innych politykach dzięki strategicznym projektom ochrony przyrody poświęconym stymulowaniu wdrażania prawodawstwa i polityki Unii w dziedzinie przyrody i różnorodności biologicznej, w tym realizacji działań określonych w ramach działań priorytetowych ustalonych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG. Strategiczne projekty ochrony przyrody powinny wspierać programy działań w państwach członkowskich w celu włączenia istotnych aspektów przyrody i różnorodności biologicznej do innych polityk i programów finansowych, zapewniając tym samym wykorzystanie odpowiednich funduszy na realizację tych polityk. W ramach strategicznego planu dotyczącego wspólnej polityki rolnej państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o wykorzystaniu pewnej części przydziału środków z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w celu pozyskania wsparcia dla działań uzupełniających strategiczne

¹ SEC(2017)0250.

projekty ochrony przyrody określone w niniejszym rozporządzeniu.

- (15) Dobrowolny program usług w zakresie różnorodności biologicznej i ekosystemu na europejskich terytoriach zamorskich (BEST) przyczynia się do zachowania różnorodności biologicznej, w tym różnorodności biologicznej mórz i zrównoważonego korzystania z usług ekosystemowych, w tym opartych na ekosystemie podejść do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej w najbardziej oddalonych regionach Unii oraz krajach i terytoriach zamorskich. ***Działanie przygotowawcze BEST przyjęte w 2011 r. oraz zrealizowany następnie program BEST 2.0 i projekt BEST RUP pomogły*** w podnoszeniu świadomości co do ekologicznego znaczenia regionów najbardziej oddalonych oraz krajów i terytoriów zamorskich ***i ich kluczowej roli***, jeśli chodzi o zachowanie światowej różnorodności biologicznej. ***Komisja szacuje, że zapotrzebowanie na wsparcie finansowe na projekty w terenie realizowane na tych obszarach wynosi 8 mln EUR rocznie.*** W deklaracjach ministerialnych w 2017 i 2018 r. kraje i terytoria zamorskie wyraziły uznanie dla tego systemu małych dotacji na rzecz różnorodności biologicznej. Należy ***zatem*** finansować z programu ***LIFE małe dotacje*** na rzecz różnorodności biologicznej, ***w tym zwiększanie potencjału i działania katalityczne*** w regionach najbardziej oddalonych oraz w krajach i terytoriach zamorskich.
- (16) Propagowanie gospodarki o obiegu zamkniętym ***i zasobooszczędności*** wymaga zmiany ■ w zakresie projektowania, produkcji, konsumpcji, ***naprawy, ponownego używania, recyklingu*** i unieszkodliwiania materiałów i produktów, w tym tworzyw sztucznych, ***skupiającej się na całym cyklu życia produktów.*** Program ***LIFE*** powinien przyczynić się do przejścia na model gospodarki o obiegu zamkniętym dzięki wsparciu finansowemu skierowanemu do różnych podmiotów (przedsiębiorstw, organów publicznych i konsumentów), w szczególności poprzez stosowanie, rozwijanie i powielanie najlepszych technologii, praktyk i rozwiązań dostosowanych do określonych uwarunkowań lokalnych, regionalnych lub krajowych, w tym poprzez zintegrowane podejścia do ***stosowania hierarchii postępowania z odpadami oraz*** wdrażania planów gospodarowania odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów. Dzięki wsparciu realizacji ***komunikatów Komisji z dnia 16 stycznia 2018 r. w sprawie realizacji unijnego planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym*** możliwe jest podjęcie działań w celu rozwiązania w szczególności problemu odpadów morskich.

- (16a) *Wysoki poziom ochrony środowiska ma zasadnicze znaczenie dla zdrowia i dobrostanu obywateli Unii. Program powinien wspierać cel Unii, jakim jest produkcja i stosowanie chemikaliów w sposób prowadzący do minimalizacji istotnych negatywnych skutków dla zdrowia ludzi i dla środowiska z myślą o osiągnięciu celu środowiska wolnego od toksyn w UE. Program powinien wspierać również działania ułatwiające wdrożenie dyrektywy Parlamentu i Rady 2002/49/WE¹ w celu osiągnięcia takich poziomów hałasu, które nie powodują poważnych negatywnych skutków ani nie stanowią zagrożenia dla zdrowia człowieka.*
- (17) Długoterminowym celem Unii w zakresie polityki dotyczącej powietrza jest osiągnięcie takich poziomów jakości powietrza, które nie powodują poważnych negatywnych skutków oraz zagrożeń dla zdrowia człowieka *i dla środowiska, a przy tym zwiększają synergię między poprawą jakości powietrza a redukcją emisji gazów cieplarnianych*. Świadomość społeczna na temat zanieczyszczenia powietrza jest wysoka, a obywatele oczekują od władz podjęcia działań, *zwłaszcza na obszarach, na których ludność i ekosystemy są narażone na wysoki poziom zanieczyszczeń*. W dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284² podkreślono rolę, jaką finansowanie unijne może odegrać w osiągnięciu celów polityki czystego powietrza. W związku z tym w ramach programu *LIFE* należy wspierać projekty, w tym strategiczne projekty zintegrowane, które mają potencjał do pozyskiwania środków publicznych i prywatnych, aby stały się przykładami dobrych praktyk i katalizatorami wdrażania planów ochrony powietrza i prawodawstwa na poziomie lokalnym, regionalnym, międzyregionalnym, krajowym i ponadnarodowym.
- (18) W dyrektywie 2000/60/WE³ ustanowiono ramy ochrony unijnych wód powierzchniowych, wód przybrzeżnych, wód przejściowych i wód podziemnych.

¹ *Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku – Deklaracja Komisji w ramach komitetu pojednawczego w sprawie dyrektywy odnoszącej się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku (Dz.U. L 189 z 18.7.2002, s. 12).*

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (Dz.U. L 344 z 17.12.2016, s. 1).

³ *Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. L 327 z 22.12.2000, s. 1).*

Cele tej dyrektywy wspiera **skuteczniejsza realizacja** oraz **szersze włączenie** celów polityki wodnej do innych obszarów polityki. W związku z tym program **LIFE** powinien wspierać projekty, które przyczyniają się do skutecznego wdrożenia dyrektywy 2000/60/WE oraz innych **stosowanych** przepisów unijnych dotyczących wody sprzyjających osiągnięciu dobrego stanu wód w Unii poprzez stosowanie, opracowywanie i powielanie najlepszych praktyk, jak również poprzez uruchamianie działań uzupełniających w ramach innych programów UE lub źródeł finansowania.

- (19) Ochrona i odbudowa środowiska morskiego jest jednym z ogólnych celów unijnej polityki ochrony środowiska. Program **LIFE** powinien wspierać: zarządzanie, ochronę, przywracanie i monitorowanie różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich, w szczególności na obszarach morskich sieci Natura 2000, oraz ochronę gatunków zgodnie z ramami działań priorytetowych opracowanymi na podstawie dyrektywy 92/43/EWG; dążenie do osiągnięcia dobrego stanu środowiska zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE¹; działania na rzecz czystych i zdrowych mórz; oraz realizację **komunikatu Komisji w sprawie** strategii na rzecz tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym w szczególności w celu rozwiązania problemu zagubionych narzędzi połowowych i innych odpadów morskich; oraz propagowanie zaangażowania Unii w międzynarodowe zarządzanie oceanami, które jest niezbędne do osiągnięcia celów agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030 i do tego, by zagwarantować zdrowe oceany dla przyszłych pokoleń. Strategiczne projekty zintegrowane i strategiczne projekty ochrony przyrody w ramach programu **LIFE** powinny obejmować odpowiednie działania mające na celu ochronę środowiska morskiego.
- (20) Poprawa zarządzania w dziedzinie ochrony środowiska, zmiany klimatu i powiązanych kwestii dotyczących **transformacji energetycznej** wymaga zwiększenia udziału społeczeństwa obywatelskiego, w tym podnoszenia świadomości społecznej, **także przy zastosowaniu strategii komunikacyjnej, która wykorzystuje nowe media i sieci społecznościowe**, zaangażowania konsumentów oraz zwiększenia **wielopoziomowego** zaangażowania publicznego i udziału zainteresowanych stron, w tym organizacji pozarządowych, w konsultacjach i

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz.U. L 164 z 25.6.2008, s. 19).

realizacji odnośnych polityk. **Program powinien zatem wspierać wiele organizacji pozarządowych oraz sieci podmiotów nienastawionych na zysk, które realizują cel leżący w ogólnym interesie Unii i są aktywne przede wszystkim w obszarze działań na rzecz środowiska lub klimatu, poprzez przyznawanie – w sposób konkurencyjny i przejrzysty – dotacji na działalność, aby pomóc takim organizacjom pozarządowym, sieciom i podmiotom we wnoszeniu rzeczywistego wkładu w politykę Unii oraz budować i wzmacniać ich zdolności, tak by stawały się efektywniejszymi partnerami.**

- (21) Poprawa zarządzania na wszystkich poziomach powinna być przekrojowym celem wszystkich podprogramów programu **LIFE**, a jednocześnie program **LIFE** powinien wspierać rozwój i wdrażanie **oraz przestrzeganie i egzekwowanie dorobku prawnego w obszarze środowiska i klimatu, w szczególności** prawodawstwa horyzontalnego dotyczącego zarządzania środowiskiem, w tym przepisów wdrażających Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ (EKG ONZ)¹.
- (22) W ramach programu **LIFE** należy przygotować i wspierać podmioty działające na rynku w przechodzeniu na **zrównoważoną, energooszczędną, opartą na energii ze źródeł odnawialnych, neutralną dla klimatu** i odporną na zmianę klimatu gospodarkę o obiegu zamkniętym poprzez testowanie nowych możliwości rynkowych, podnoszenie umiejętności zawodowych, ułatwianie konsumentom dostępu do zrównoważonych produktów i usług, zaangażowanie i wzmocnienie pozycji osób wpływających na decyzje konsumentów oraz testowanie nowych metod dostosowywania istniejących procesów i otoczenia biznesowego. Aby wspierać szerszą absorpcję rynkową zrównoważonych rozwiązań, należy zwiększać ogólną akceptację społeczną i propagować zaangażowanie odbiorców.
- (22a) **Program ma wspierać demonstrację technik, podejść i najlepszych praktyk, które mogą być powielane i stosowane na większą skalę. Innowacyjne rozwiązania przyczyniłyby się do poprawy efektywności środowiskowej i zrównoważenia środowiskowego, w szczególności do rozwoju zrównoważonych praktyk rolniczych w obszarach działalności obejmujących klimat, wodę, glebę, różnorodność**

¹ Dz.U. L 124 z 17.5.2005, s. 4.

biologiczną i odpady. Należy w związku z tym uwypuklić synergię z innymi programami i strategiami politycznymi, takimi jak europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa oraz unijny system ekozarządzania i audytu.

(23) Na poziomie Unii duże inwestycje w działania w zakresie ochrony środowiska i klimatu są finansowane głównie przez unijne programy finansowania (uwzględnianie kwestii środowiska i klimatu w innych politykach). *W związku z tym należy koniecznie zintensyfikować działania na rzecz uwzględniania kwestii środowiska i klimatu w innych politykach, zapewnić zrównoważoność, różnorodność biologiczną i odporność na zmianę klimatu w ramach innych unijnych programów finansowania, a także włączenie do wszystkich instrumentów UE gwarancji zrównoważonego rozwoju.* Odgrywające rolę katalizatora strategiczne projekty zintegrowane oraz strategiczne projekty ochrony przyrody, które zostaną opracowane w ramach programu *LIFE*, powinny wykorzystywać możliwości pozyskiwania środków w ramach programów finansowania oraz innych źródeł finansowania, takich jak fundusze krajowe, oraz tworzyć synergie.

(23a) *Powodzenie strategicznych projektów ochrony przyrody oraz strategicznych projektów zintegrowanych zależy od ścisłej współpracy między władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi oraz podmiotami niepaństwowymi, których dotyczą cele programu. Należy zatem stosować zasady przejrzystości i upubliczniania w odniesieniu do decyzji dotyczących opracowywania, realizacji, oceny i monitorowania projektów, w szczególności w przypadku uwzględniania odnośnych kwestii w innych politykach lub gdy w grę wchodzi wiele źródeł finansowania.*

(24) Program *LIFE*, który jest odzwierciedleniem znaczenia, jakie ma przeciwdziałanie zmianie klimatu *w skoordynowany i ambitny sposób*, zgodnie ze zobowiązaniami Unii do realizacji porozumienia paryskiego i celów zrównoważonego rozwoju ONZ, przyczyni się do uwzględnienia działań w dziedzinie klimatu w innych politykach i do osiągnięcia ogólnego celu, jakim jest przeznaczenie *co najmniej 25 %* wydatków z budżetu UE na cele związane z klimatem *w WRF na lata 2021–2027, oraz celu rocznego na poziomie 30 % jak najszybciej, a najpóźniej do 2027 r.* Oczekuje się, że w ramach działań objętych programem *LIFE* 61 % ogólnej puli środków finansowych programu *LIFE* będzie przeznaczonych na osiągnięcie celów w zakresie

klimatu. W trakcie przygotowania i realizacji programu **LIFE** zidentyfikowane zostaną odpowiednie działania, które zostaną poddane ponownej ocenie w ramach stosownych procedur oceny i przeglądu.

- (25) Przy wdrażaniu programu **LIFE** należy odpowiednio uwzględnić strategię dla regionów najbardziej oddalonych¹ w świetle art. 349 TFUE oraz ich szczególne potrzeby i zagrożenia dla tych regionów. Należy również uwzględnić inne polityki Unii poza politykami dotyczącymi środowiska, klimatu i odpowiednimi politykami energetycznymi.
- (26) W celu wsparcia procesu realizacji programu **LIFE** Komisja powinna współpracować z **siecią krajowych punktów kontaktowych** programu **LIFE w celu stymulowania współpracy mającej na celu usprawnienie usług świadczonych przez sieć i nadanie im skuteczności, a także podniesienie ogólnej jakości przedkładanych propozycji**, organizować seminaria i warsztaty, publikować wykazy projektów finansowanych w ramach programu **LIFE** lub podejmować inne działania, **takie jak kampanie w mediach, aby skuteczniej rozpowszechniać rezultaty projektów** oraz ułatwiać wymiany doświadczeń, wiedzy i najlepszych praktyk oraz powielanie rezultatów projektów w całej Unii, **wspierając tym samym współpracę i komunikację**. Takie działania powinny być ukierunkowane w szczególności na państwa członkowskie o niskiej absorpcji funduszy oraz ułatwiać komunikację i współpracę między beneficjentami projektów, wnioskodawcami lub zainteresowanymi stronami zakończonych i trwających projektów w tej samej dziedzinie. **Istotne jest, aby takie działania w zakresie komunikacji i współpracy były adresowane do władz i zainteresowanych stron na szczeblu lokalnym i regionalnym.**
- (26a) **Kryterium stosowanym przy ocenie projektów i przyznawaniu finansowania w ramach programu LIFE jest jakość. Aby ułatwić realizację celów programu LIFE w całej Unii i działać na rzecz wysokiej jakości wniosków projektowych, powinno być dostępne finansowanie projektów pomocy technicznej sprzyjających skutecznemu uczestnictwu w programie LIFE. Komisja powinna dbać o skuteczny geograficzny rozkład wsparcia w całej Unii, opierając się na jakości, w tym poprzez wspieranie państw członkowskich w podnoszeniu jakości projektów przez**

¹ Dok. 13715/17 – COM(2017)0623.

budowanie zdolności. Niski poziom skutecznego uczestnictwa i działania kwalifikowalne oraz kryteria udzielenia wsparcia w ramach programu LIFE zostaną określone w wieloletnim programie prac na podstawie uczestnictwa i wskaźnika powodzenia wnioskodawców z odnośnych państw członkowskich, z uwzględnieniem, między innymi, liczby ludności i gęstości zaludnienia, całkowitej powierzchni obszarów Natura 2000 w każdym z państw członkowskich wyrażonej jako odsetek całkowitej powierzchni obszarów Natura 2000 oraz odsetka powierzchni terytorium państwa członkowskiego, jaki zajmują obszary Natura 2000. Działania kwalifikowalne powinny mieć na celu poprawę jakości wniosków projektowych.

- (27) Europejska Sieć Wdrażania i Egzekwowania Prawa Ochrony Środowiska (IMPEL), Europejska Sieć Prokuratorów ds. Ochrony Środowiska (ENPE) oraz europejskie forum sędziów w sprawach ochrony środowiska (EUFJE¹) zostały utworzone w celu ułatwienia współpracy między państwami członkowskimi i odgrywają wyjątkową rolę w egzekwowaniu unijnego prawodawstwa w dziedzinie ochrony środowiska. Wnoszą one istotny wkład w zwiększenie spójności wdrażania i egzekwowania unijnych przepisów w dziedzinie ochrony środowiska w całej Unii, co pozwala uniknąć zakłóceń konkurencji, przyczynia się do poprawy jakości kontroli środowiskowych i mechanizmów egzekwowania prawa dzięki systemowi tworzenia sieci zarówno na poziomie Unii, jak i na szczeblu państw członkowskich, a także zapewnia wymianę informacji i doświadczeń na różnych poziomach administracyjnych, jak również w wyniku szkoleń i pogłębionych dyskusji na temat kwestii środowiskowych i aspektów związanych z egzekwowaniem prawa, w tym procedur monitorowania i wydawania pozwoleń. Z uwagi na ich wkład w realizację celów programu *LIFE* należy zezwolić na przyznawanie IMPEL, ENPE i EUFJE dotacji bez zaproszenia do składania wniosków, aby nadal wspierać działania tych stowarzyszeń. Ponadto w innych przypadkach zaproszenie do składania wniosków może nie być wymagane zgodnie z ogólnymi wymogami rozporządzenia finansowego, np. w przypadku organów wyznaczonych przez państwa członkowskie i działających na ich odpowiedzialność, jeżeli te państwa członkowskie są określone jako beneficjenci dotacji aktem ustawodawczym Unii.

¹ *Dok. 5485/18 – COM(2018)0010, s. 5.*

(28) Należy określić pulę środków finansowych na program *LIFE*, które stanowią główną kwotę odniesienia – w rozumieniu pkt 17 Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 2 grudnia 2013 r. pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą i Komisją w sprawie dyscypliny budżetowej, współpracy w kwestiach budżetowych i należytego zarządzania finansami¹ – dla Parlamentu Europejskiego i Rady podczas rocznej procedury budżetowej.

(28a) ***Maksymalne stawki współfinansowania powinny być ustanowione na poziomach, które są niezbędne do zachowania skutecznego poziomu wsparcia udzielonego z programu. Aby uwzględnić niezbędną zdolność adaptacyjną, która jest konieczna w odpowiedzi na istniejący zakres działań i podmiotów, szczegółowe wskaźniki współfinansowania ułatwią pewność, a jednocześnie zapewnią pewną elastyczność w odniesieniu do konkretnych potrzeb lub wymogów. Szczegółowe stawki współfinansowania powinny zawsze być uzależnione od ustalonych odpowiednich maksymalnych poziomów współfinansowania.***

(29) Horyzontalne przepisy finansowe przyjęte przez Parlament Europejski i Radę na podstawie art. 322 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej mają zastosowanie do niniejszego rozporządzenia. Przepisy te znajdują się w rozporządzeniu finansowym i określają w szczególności procedurę ustanawiania i wykonania budżetu za pomocą dotacji, zamówień, nagród, zarządzania pośredniego i przewidują kontrole obowiązków podmiotów upoważnionych do działań finansowych. Przepisy przyjęte na podstawie art. 322 TFUE dotyczą również ochrony budżetu Unii w przypadku uogólnionych braków w zakresie praworządności w państwach członkowskich, ponieważ poszanowanie praworządności jest warunkiem koniecznym do należytego zarządzania finansami i efektywnego finansowania ze środków UE.

(30) Zgodnie z *rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046*² („rozporządzeniem finansowym”), rozporządzeniem Parlamentu

¹ Dz.U. C 373 z 20.12.2013, s. 1.

² *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz.U. L 193 z 30.7.2018, s. 1).*

Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013¹, rozporządzeniem Rady (Euratom, WE) nr 2988/95², rozporządzeniem Rady (Euratom, WE) nr 2185/96³ i rozporządzeniem Rady (UE) 2017/1939⁴ interesy finansowe Unii należy chronić za pomocą proporcjonalnych środków obejmujących zapobieganie nieprawidłowościom, w tym nadużyciom finansowym, ich wykrywanie, korygowanie i prowadzenie dochodzeń w ich sprawie, **w tym** odzyskiwanie środków utraconych, nienależnie wypłaconych lub niewłaściwie wykorzystanych oraz, w stosownych przypadkach, nakładanie sankcji administracyjnych. W szczególności, zgodnie z rozporządzeniem (UE, Euratom) nr 883/2013 i rozporządzeniem (Euratom, WE) nr 2185/96 Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) może prowadzić dochodzenia **administracyjne**, w tym kontrole na miejscu i inspekcje, w celu ustalenia, czy miały miejsce nadużycie finansowe, korupcja lub jakiegokolwiek inne nielegalne działanie, naruszające interesy finansowe Unii.

Zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2017/1939 Prokuratura Europejska („EPPO”) może prowadzić dochodzenia i ścigać **przestępstwa przeciwko interesom finansowym** Unii, jak przewidziano w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371⁵. Zgodnie z rozporządzeniem finansowym każda osoba lub podmiot, które otrzymują środki finansowe Unii, w pełni współpracują w celu ochrony interesów finansowych Unii, przyznają konieczne uprawnienia i prawa dostępu Komisji, OLAF, ■ EPPO – **w przypadku tych państw członkowskich, które uczestniczą we wzmacnionej współpracy na mocy rozporządzenia (UE) 2017/1939** – i Europejskiemu Trybunałowi Obrachunkowemu (ETO) oraz zapewniają, aby

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz.U. L 248 z 18.9.2013, s. 1).

² Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz.U. L 312 z 23.12.1995, s. 1).

³ Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz.U. L 292 z 15.11.1996, s. 2).

⁴ [Pełny tytuł + *odniesienie do Dz.U. L*].

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371 z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zwalczania za pośrednictwem prawa karnego nadużyć na szkodę interesów finansowych Unii (Dz.U. L 198 z 28.7.2017, s. 29).

wszelkie osoby trzecie uczestniczące w wykonaniu środków finansowych Unii przyznały tym organom równoważne prawa.

- (31) Rodzaje finansowania oraz metody wykonywania wybiera się na podstawie ich potencjału pod względem osiągania celów szczegółowych działań oraz możliwości uzyskania rezultatów, ze szczególnym uwzględnieniem kosztów kontroli, obciążeń administracyjnych oraz ryzyka niezgodności z przepisami. Jeśli chodzi o dotacje, powyższa zasada powinna obejmować rozważenie możliwości zastosowania płatności ryczałtowych, stawek ryczałtowych i skali kosztów jednostkowych. ***Komisja powinna zapewniać łatwo zrozumiałą realizację i wspierać autentyczne uproszczenie procedur obowiązujących wykonawców projektów.***
- (32) ***W stosownych przypadkach*** cele polityki programu ***LIFE*** powinny być również realizowane za pomocą instrumentów finansowych i gwarancji budżetowych w ramach ■ Funduszu InvestEU, ***w tym także z wykorzystaniem kwoty przyznanej z programu LIFE, określonej w wieloletnich programach prac programu LIFE.***
- (33) Zgodnie z art. 94 decyzji Rady 2013/755/UE¹ osoby i podmioty z siedzibą w krajach i terytoriach zamorskich (KTZ) kwalifikują się do finansowania z zastrzeżeniem zasad i celów programu ***LIFE*** oraz ewentualnych uzgodnień mających zastosowanie do państwa członkowskiego, z którym dany kraj lub terytorium zamorskie są powiązane. Udział tych podmiotów w programie ***LIFE*** powinien być ukierunkowany przede wszystkim na projekty w ramach podprogramu „Przyroda i różnorodność biologiczna”.
- (34) Program powinien być otwarty dla państw trzecich zgodnie z porozumieniami między Unią a tymi państwami, ustanawiającymi szczegółowe warunki ich uczestnictwa;
- (35) Państwa trzecie będące członkami Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) mogą uczestniczyć w programach unijnych w ramach współpracy ustanowionej na mocy porozumienia EOG, które przewiduje realizację programów w drodze decyzji podjętej na mocy tego porozumienia. Państwa trzecie mogą również uczestniczyć w programie na podstawie innych instrumentów prawnych. W niniejszym

¹ Decyzja Rady 2013/755/UE z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Unią Europejską („decyzja o stowarzyszeniu zamorskim”) (Dz.U. L 344 z 19.12.2013, s. 1).

rozporządzeniu należy wprowadzić przepis szczegółowy w celu przyznania niezbędnych praw i dostępu właściwemu urzędnikowi zatwierdzającemu, Europejskiemu Urzędowi ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz Europejskiemu Trybunałowi Obrachunkowemu, aby mogli oni w pełni wykonywać swoje odnośne uprawnienia.

- (36) Zgodnie z pkt 22 i 23 porozumienia międzyinstytucjonalnego na rzecz lepszego stanowienia prawa z dnia 13 kwietnia 2016 r. zachodzi potrzeba oceny programu *LIFE* w oparciu o informacje zgromadzone w kontekście konkretnych wymogów dotyczących monitorowania, przy czym należy unikać nadmiernej regulacji i obciążeń administracyjnych, zwłaszcza względem państw członkowskich. Wymogi te mogą, w stosownych przypadkach, obejmować mierzalne wskaźniki jako podstawę oceny oddziaływania programu *LIFE* w terenie. Na całkowite oddziaływanie programu *LIFE* składają się pośrednie, długoterminowe i trudne do zmierzenia wkłady w osiągnięcie pełnego zakresu unijnych celów w zakresie środowiska i klimatu. W celu monitorowania programu *LIFE* bezpośrednio wskaźniki produktu i wymogi dotyczące monitorowania określone w niniejszym rozporządzeniu należy uzupełnić zagregowanymi wskaźnikami na poziomie projektu, które mają być opisane w *wieloletnich* programach prac lub zaproszeniach do składania wniosków, między innymi w odniesieniu do sieci Natura 2000 oraz do emisji niektórych rodzajów zanieczyszczenia powietrza.
- (36a) *W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonania niniejszego rozporządzenia w odniesieniu do przyjmowania wieloletnich programów prac, należy powierzyć Komisji uprawnienia wykonawcze. Uprawnienia te powinny być wykonywane zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011¹. Jeśli Komitet ds. Programu LIFE nie wyda żadnej opinii w sprawie projektu aktu wykonawczego, zgodnie z art. 5 ust. 4 akapit drugi rozporządzenia (UE) nr 182/2011 Komisja nie powinna przyjmować tego projektu aktu wykonawczego.*
- (37) W celu zapewnienia, by wsparcie udzielane w ramach programu i realizacja tego programu były spójne z politykami i priorytetami Unii, należy przekazać Komisji

¹ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję (Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13).*

uprawnienia do przyjmowania aktów zgodnie z art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej **w celu zmiany wskaźników lub uzupełnienia niniejszego rozporządzenia w odniesieniu do wskaźników oraz ustanowienia ram monitorowania i oceny**. Szczególnie ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła stosowne konsultacje, w tym na poziomie ekspertów, oraz aby konsultacje te prowadzone były zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa. W szczególności, aby zapewnić Parlamentowi Europejskiemu i Radzie udział na równych zasadach w przygotowaniu aktów delegowanych, instytucje te otrzymują wszelkie dokumenty w tym samym czasie co eksperci państw członkowskich, a eksperci tych instytucji mogą systematycznie brać udział w posiedzeniach grup eksperckich Komisji zajmujących się przygotowaniem aktów delegowanych.

- (38) Ponieważ cele niniejszego rozporządzenia, a w szczególności przyczynienie się do **wysokiego poziomu ochrony środowiska i ambitnych działań w dziedzinie klimatu przy dobrym zarządzaniu i z zastosowaniem podejścia z udziałem wielu zainteresowanych stron**, do zrównoważonego rozwoju, a także do osiągania celów i celów końcowych określonych w prawodawstwie, strategiach, planach lub zobowiązaniach międzynarodowych dotyczących środowiska, **różnorodności biologicznej**, klimatu, **gospodarki o obiegu zamkniętym** i odpowiednich aspektów energii **odnawialnej i efektywności energetycznej** nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast, ze względu na zakres i skutki niniejszego rozporządzenia, możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie unijnym, Unia może przyjąć środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsze rozporządzenie nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.

- (39) Należy zatem uchylić rozporządzenie (UE) nr 1293/2013.

PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

ROZDZIAŁ I

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Przedmiot

Niniejsze rozporządzenie ustanawia Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) („program *LIFE*”).

Określa ono cele programu *LIFE*, budżet na lata 2021–2027, formy finansowania unijnego oraz zasady dotyczące przyznawania takiego finansowania.

Artykuł 2

Definicje

Na potrzeby niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

- (1) „strategiczne projekty ochrony przyrody” oznaczają projekty, które sprzyjają osiągnięciu unijnych celów w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej poprzez realizację w państwach członkowskich spójnych programów działań, aby uwzględnić te cele i priorytety w innych politykach i instrumentach finansowania m.in. poprzez skoordynowaną realizację priorytetowych ram działań ustanowionych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG;
- (2) „strategiczne projekty zintegrowane” oznaczają projekty realizujące na skalę regionalną, międzyregionalną, krajową i międzynarodową strategię lub plany działania w dziedzinie środowiska lub klimatu, opracowane przez organy państw członkowskich i wymagane przez określone przepisy lub polityki Unii w zakresie środowiska, klimatu i odpowiednich kwestii energetycznych, a jednocześnie zapewniające zaangażowanie zainteresowanych podmiotów i propagujące koordynację z co najmniej jednym spośród innych unijnych, krajowych lub prywatnych źródeł finansowania oraz uruchamianie środków z co najmniej jednego z tych źródeł;
- (3) „projekty pomocy technicznej” oznaczają projekty wspierające tworzenie możliwości uczestnictwa w projektach działań standardowych, przygotowywanie **strategicznych projektów ochrony przyrody i** strategicznych projektów zintegrowanych, przygotowania do uzyskania dostępu do innych instrumentów finansowych Unii lub innych środków niezbędnych do przygotowania zwiększenia skali lub powielenia rezultatów innych projektów finansowanych przez program *LIFE*, poprzednie programy lub inne programy unijne, z myślą o realizacji celów

określonych w art. 3. **Projekty takie mogą także obejmować budowanie zdolności związanych z działaniami organów państw członkowskich nakierowanymi na skuteczne uczestnictwo w programie LIFE;**

- (4) „projekty działań standardowych” oznaczają projekty, inne niż strategiczne projekty zintegrowane, strategiczne projekty ochrony przyrody lub projekty pomocy technicznej, które mają na celu realizację celów szczegółowych programu określonych w art. 3 ust. 2;
- (5) „działania łączone” oznaczają działania wspierane z budżetu Unii, w tym działania w ramach instrumentów łączonych zgodnie z art. 2 ust. 6 rozporządzenia (UE, Euratom) 2018/... („rozporządzenie finansowe”), łączące bezzwrotne formy wsparcia lub instrumenty finansowe z budżetu Unii oraz zwrotne formy wsparcia z instytucji finansowania rozwoju lub innych publicznych instytucji finansowych, a także z komercyjnych instytucji finansowych i od inwestorów.
- (6) „podmiot prawny” oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną utworzoną i uznaną za taką na mocy prawa krajowego, unijnego lub międzynarodowego, która posiada osobowość prawną i która – działając w swoim własnym imieniu – może wykonywać prawa i podlegać obowiązkom, albo podmiot nieposiadający osobowości prawnej zgodnie z art. 190 ust. 2 lit. c) rozporządzenia finansowego.

Artykuł 3

Cele programu

1. Celem ogólnym programu **LIFE** jest wspieranie przejścia na **zrównoważoną, energooszczędną, opartą na odnawialnych źródłach energii, neutralną dla klimatu i odporną na zmiany klimatu** gospodarkę o obiegu zamkniętym, ochrona, **odbudowa** i poprawa jakości środowiska, **w tym powietrza, wody i gleby**, oraz zatrzymanie i odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej, **a także przeciwdziałanie degradacji ekosystemów, w tym poprzez wspieranie wdrażania sieci Natura 2000 i zarządzania nią**, a tym samym przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju. **Program LIFE wspiera również wdrażanie ogólnych programów działań przyjętych zgodnie z art. 192 ust. 3 TFUE.**
2. Program **LIFE** ma następujące cele szczegółowe:
 - a) opracowanie, demonstracja i propagowanie innowacyjnych technik, **metod** i strategii realizacji celów polityki i przepisów Unii w dziedzinie środowiska, w

tym ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, oraz w dziedzinie klimatu, w tym przechodzenia na [] energię ze źródeł odnawialnych lub zwiększania efektywności energetycznej, oraz przyczynienie się do rozwoju bazy wiedzy i stosowania najlepszych praktyk, w szczególności związanych z przyrodą i różnorodnością biologiczną, m.in. przez wspieranie sieci Natura 2000;

- b) wspieranie rozwoju, realizacji, monitorowania i egzekwowania odpowiednich przepisów i polityk Unii *w dziedzinie środowiska, w tym ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, oraz w dziedzinie klimatu, przechodzenia na energię ze źródeł odnawialnych lub zwiększania efektywności energetycznej, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału podmiotów publicznych i prywatnych oraz zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego;*
- c) stymulowanie wprowadzania na dużą skalę udanych rozwiązań technicznych i politycznych mających na celu wdrażanie stosownych przepisów i polityki Unii *w dziedzinie środowiska, w tym ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, oraz w dziedzinie klimatu, przechodzenia na energię ze źródeł odnawialnych lub zwiększania efektywności energetycznej* poprzez:
powielanie rezultatów, włączanie powiązanych celów do innych polityk i do praktyk sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

Artykuł 4

Struktura []

Program *LIFE ma* następującą strukturę:

- 1) dziedzina „Środowisko”, która obejmuje:
 - a) podprogram „Przyroda i różnorodność biologiczna”;
 - b) podprogram „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”;
- 2) dziedzina „Działania w dziedzinie klimatu”, która obejmuje:
 - a) podprogram „Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej”;
 - b) podprogram „Przejście na czystą energię”.

Artykuł 5

Budżet

1. Pula środków finansowych na realizację programu na lata 2021–2027 wynosi **6 442 000 000 EUR w cenach z 2018 r. (7 272 000 000 EUR według cen bieżących)**.
2. Szacunkowy podział kwoty, o której mowa w ust. 1, jest następujący:
 - a) **4 715 000 000 EUR w cenach z 2018 r. (5 322 000 000 EUR według cen bieżących, co stanowi 73,2 % łącznej puli środków programu)**, na dziedzinę „Środowisko”, w tym:
 - 1) **2 829 000 000 EUR w cenach z 2018 r. (3 261 420 000 EUR według cen bieżących, co stanowi 44,9% łącznej puli środków programu)**, na podprogram „Przyroda i różnorodność biologiczna” oraz
 - 2) **1 886 000 000 EUR w cenach z 2018 r. (2 060 580 000 EUR według cen bieżących, co stanowi 28,3% łącznej puli środków programu)**, na podprogram „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”;
 - b) 1 950 000 000 EUR na dziedzinę „Działania w dziedzinie klimatu”, w tym:
 - 1) 950 000 000 EUR na podprogram „Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej” oraz
 - 2) 1 000 000 000 EUR na podprogram „Przejsście na czystą energię”.
3. Kwoty, o których mowa w ust. 1 i 2, pozostają bez uszczerbku dla przepisów dotyczących elastyczności, określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) ... ¹ [Rozporządzenie w sprawie nowych wieloletnich ram finansowych] oraz w rozporządzeniu finansowym.
- 3a. **Niezależnie od ust. 2 co najmniej 60 % środków budżetowych przyznanych na projekty wspierane przez dotacje na działania w dziedzinie „Środowisko”, o której mowa w ust. 2 lit. a), musi być przeznaczanych na dotacje dla projektów wspierających podprogram „Przyroda i różnorodność biologiczna”, o którym mowa w ust. 2 lit. a) ppkt (i).**
4. **Program LIFE może finansować** techniczne i administracyjne działania pomocowe Komisji na rzecz realizacji programu **LIFE**, takie jak działania przygotowawcze, monitorowanie, kontrola, audyt i ocena, w tym systemy informatyczne dla

¹ [Proszę wstawić pełny tytuł i odniesienie do Dz.U.].

przedsiębiorstw *oraz działania sieciowe wspierające krajowe punkty kontaktowe programu LIFE, w tym szkolenia, działania z zakresu wzajemnego uczenia się i imprezy służące dzieleniu się doświadczeniami.*

5. Program może finansować działania realizowane przez Komisję w celu udzielania wsparcia w zakresie opracowywania, realizacji i uwzględniania przepisów i strategii politycznych Unii dotyczących środowiska, klimatu i stosownych **przepisów i strategii dotyczących energii**, aby umożliwić osiągnięcie celów wymienionych w art. 3. Takie działania mogą obejmować:
- a) informację i komunikację, w tym kampanie zwiększające świadomość. Zasoby finansowe przeznaczone na działania komunikacyjne na podstawie niniejszego rozporządzenia obejmują także komunikację instytucjonalną dotyczącą priorytetów polityki Unii, a także stanu wdrożenia i transpozycji unijnych przepisów dotyczących środowiska, klimatu i energii;
 - b) badania, ankiety, modelowanie i opracowywanie scenariuszy;
 - c) przygotowanie, realizację, monitorowanie, kontrolę i ocenę **polityk, programów i przepisów, jak również ocenę i analizę projektów niefinansowanych przez program LIFE, jeżeli służą celom określonym w art. 3;**
 - d) warsztaty, konferencje i spotkania;
 - e) tworzenie sieci kontaktów oraz platformy poświęcone najlepszym praktykom;
 - f) inne działania, **takie jak nagrody.**

Artykuł 6

Państwa trzecie stowarzyszone z programem

1. **Pod warunkiem zachowania pełnej zgodności ze wszystkimi zasadami i przepisami dotyczącymi programu** program jest otwarty dla następujących państw trzecich:

- a) członkowie Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA), którzy są członkami Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), zgodnie z warunkami ustanowionymi w Porozumieniu EOG;
- b) państwa przystępujące, państwa kandydujące i potencjalne państwa kandydujące, zgodnie z ogólnymi zasadami i ogólnymi warunkami udziału

tych państw w programach Unii, ustanowionymi w odpowiednich umowach ramowych i decyzjach rad stowarzyszenia lub w podobnych porozumieniach oraz zgodnie ze szczegółowymi warunkami ustanowionymi w porozumieniach między Unią a tymi państwami;

- c) państwa objęte europejską polityką sąsiedztwa, zgodnie z ogólnymi zasadami i ogólnymi warunkami udziału tych państw w programach Unii, ustanowionymi w odpowiednich umowach ramowych i decyzjach rad stowarzyszenia lub w podobnych porozumieniach oraz zgodnie ze szczegółowymi warunkami ustanowionymi w porozumieniach między Unią a tymi państwami;
- d) inne państwa trzecie zgodnie z warunkami określonymi w szczegółowym porozumieniu dotyczącym uczestnictwa danego państwa w jakimkolwiek programie Unii, pod warunkiem że porozumienie to

- zapewnia sprawiedliwą równowagę między wkładem państwa trzeciego uczestniczącego w programach Unii a odnoszonymi przez nie korzyściami;
- zawiera warunki uczestnictwa w tych programach, w tym wyliczenie wkładów finansowych w poszczególne programy oraz ich kosztów administracyjnych. Wkłady te stanowią dochody przeznaczone na określony cel zgodnie z art. [21 ust. 5] rozporządzenia finansowego;
- nie przekazuje państwu trzeciemu uprawnień decyzyjnych w odniesieniu do programu;
- gwarantuje prawa Unii do zapewnienia należytego zarządzania finansami oraz do ochrony jej interesów finansowych.

2. W przypadku gdy państwo trzecie uczestniczy w programie w wyniku decyzji podjętej na podstawie umowy międzynarodowej lub na podstawie jakiegokolwiek innego instrumentu prawnego, to państwo trzecie przyznaje niezbędne prawa i dostęp w zakresie, jaki jest konieczny, aby umożliwić odpowiedzialnemu urzędnikowi zatwierdzającemu, Europejskiemu Urzędowi ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) lub Europejskiemu Trybunałowi Obrachunkowemu wykonywanie w pełni ich odnośnych uprawnień. W przypadku OLAF takie prawa obejmują prawo do prowadzenia dochodzeń, w tym kontroli na miejscu i inspekcji zgodnie

z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 dotyczącym dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF).

Artykuł 6a

Współpraca międzynarodowa

W trakcie realizacji programu LIFE możliwa będzie współpraca z właściwymi organizacjami międzynarodowymi i z ich instytucjami i organami, jeśli będzie to konieczne do osiągnięcia celów ogólnych określonych w art. 3.

Artykuł 7

Synergia z innymi programami unijnymi

Komisja ułatwia jednolitą realizację programu LIFE, a Komisja i państwa członkowskie ułatwiają spójność i koordynację działań z Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego, Europejskim Funduszem Społecznym+, Funduszem Spójności, Europejskim Funduszem Rolnym na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskim Funduszem Morskim i Rybackim, programem „Horyzont Europa”, instrumentem „Łącząc Europę” i funduszem InvestEU w celu stworzenia synergii, szczególnie jeśli chodzi o strategiczne projekty ochrony przyrody i strategiczne projekty zintegrowane, a także w celu wsparcia wykorzystywania i powielania rozwiązań opracowanych w ramach programu LIFE. Komisja i państwa członkowskie dążą do komplementarności na wszystkich poziomach.

Artykuł 8

Realizacja i formy finansowania unijnego

1. ***Komisja realizuje program LIFE w trybie*** zarządzania bezpośredniego zgodnie z rozporządzeniem finansowym lub według metody zarządzania pośredniego z podmiotami, o których mowa w art. [61 ust. 1 lit. c)] rozporządzenia finansowego.
2. Program ***LIFE*** może zapewniać finansowanie w dowolnej formie przewidzianej w rozporządzeniu finansowym, w szczególności w postaci dotacji, nagród i zamówień. Może również zapewniać finansowanie w formie instrumentów finansowych w ramach operacji łączonych.
- 2a. ***Co najmniej 85 % budżetu programu LIFE przeznaczają się na dotacje, o których mowa w art. 10 ust. 2 i 5, na projekty finansowane z innych form finansowania w zakresie określonym w wieloletnim programie prac lub w stosownym przypadku i w***

zakresie określonym w wieloletnim programie prac, o którym mowa w art. 17, na instrumenty finansowe w formie operacji łączonych, o których mowa w art. 8 ust. 2. Komisja zapewnia, aby projekty finansowane z innych form finansowania były w pełni zgodne z celami określonymi w art. 3 niniejszego rozporządzenia.

Maksymalna kwota, którą można przeznaczyć na dotacje, o których mowa w art. 10 ust. 3b, wynosi 15 mln EUR.

- 2b. Maksymalne poziomy współfinansowania działań kwalifikowalnych, o których mowa w art. 10 ust. 2 lit. a), b), c) i d), wynoszą do 60 % kosztów kwalifikowalnych i do 75 % w przypadku projektów finansowanych w ramach podprogramu „Przyroda i różnorodność biologiczna”, w szczególności projektów dotyczących priorytetowych siedlisk lub gatunków w celu wdrożenia dyrektywy 92/43/EWG lub gatunków ptaków uznanych za priorytetowe w zakresie finansowania przez Komitet ds. Dostosowania do Postępu Naukowo-Technicznego utworzony zgodnie z art. 16 dyrektywy 2009/147/WE, jeżeli jest to niezbędne do osiągnięcia celu ochrony. W przypadku działań, o których mowa w art. 10 ust. 5 maksymalna stopa współfinansowania wynosi 70 % kosztów kwalifikowalnych. Szczegółowe stawki doprecyzowuje się w wieloletnim programie prac, o którym mowa w art. 17, z zastrzeżeniem odpowiednich i ustalonych maksymalnych poziomów współfinansowania. Wysokość tych stawek można dostosowywać do wymogów każdego podprogramu, typu projektu lub typu dotacji.*

W przypadku projektów opisanych w art. 10 ust. 3 lit. b) maksymalne stawki współfinansowania nie przekraczają 95 % kosztów kwalifikowalnych w przypadku projektów w okresie pierwszego wieloletniego programu prac; w odniesieniu do drugiego wieloletniego programu prac i z zastrzeżeniem potwierdzenia w niniejszym programie prac poziom współfinansowania wynosi 75 % kosztów kwalifikowalnych.

- 2c. Kryterium stosowanym przy ocenie projektów i przyznawaniu finansowania w ramach programu LIFE jest jakość. Komisja dba o skuteczny geograficzny rozkład wsparcia w całej Unii, opierając się na kryterium jakości, m.in. poprzez wspieranie państw członkowskich w podnoszeniu jakości projektów przez budowanie zdolności.*

KWALIFIKOWALNOŚĆ

Artykuł 9

Dotacje

Dotacje w ramach programu **LIFE** są przyznawane i zarządzane zgodnie z tytułem VIII rozporządzenia finansowego.

Artykuł 10

Działania kwalifikowalne

1. Do finansowania kwalifikują się wyłącznie działania służące realizacji celów, o których mowa w art. 3.
2. Dotacje mogą służyć finansowaniu następujących rodzajów działań:
 - a) strategiczne projekty ochrony przyrody w ramach podprogramu, o którym mowa w art. 4 pkt 1 lit. a);
 - b) strategiczne projekty zintegrowane w ramach podprogramu, o którym mowa w art. 4 pkt 1 lit. b) i pkt 2 lit. a) i b);
 - c) projekty pomocy technicznej;
 - d) projekty działań standardowych;
 - e) inne działania konieczne do osiągnięcia celu ogólnego określonego w art. 3 ust. 1, **w tym działania koordynacyjne i wspierające mające na celu budowanie zdolności, rozpowszechnianie informacji i wiedzy oraz podnoszenie świadomości w celu wsparcia procesu przechodzenia na energię ze źródeł odnawialnych i zwiększenia efektywności energetycznej.**
3. Projekty w ramach podprogramu „Przyroda i różnorodność biologiczna” dotyczące zarządzania obszarami Natura 2000, ich odbudowy i monitorowania zgodnie z dyrektywami 92/43/EWG i 2009/147/WE **uwzględniają priorytety wytyczone w krajowych i regionalnych planach, strategiach i politykach dotyczących ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, w tym** w ramach działań priorytetowych ustalonych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG.
- 3a. **Projekty pomocy technicznej w zakresie budowania zdolności w związku z działaniami organów państw członkowskich nakierowanymi na poprawę skutecznego uczestnictwa w programie LIFE wspierają działania państw członkowskich o niskim poziomie skutecznego uczestnictwa w celu poprawy jakości**

usług świadczonych przez krajowe punkty kontaktowe w całej UE, a także poprawy ogólnej jakości przedkładanych wniosków.

4. Dotacje mogą finansować działania poza **państwem członkowskim lub zależnym od niego krajem lub terytorium zamorskim**, pod warunkiem że projekty te realizują unijne cele w zakresie środowiska i klimatu, a działania poza Unią są potrzebne, aby zapewnić skuteczność interwencji prowadzonych na terytoriach państw członkowskich **lub w kraju lub na terytorium zamorskim, lub aby wesprzeć porozumienia międzynarodowe, których Unia jest stroną.**
5. Dotacje operacyjne wspierają funkcjonowanie podmiotów non-profit, które przyczyniają się do tworzenia, wdrażania i egzekwowania polityki i przepisów Unii oraz które działają głównie w dziedzinie klimatu i środowiska, co obejmuje również transformację energetyczną, **zgodnie z celami programu LIFE, o których mowa w art. 3.**

Artykuł 11

Kwalifikujące się podmioty

1. Oprócz kryteriów określonych w art. [197] rozporządzenia finansowego zastosowanie mają kryteria kwalifikowalności określone w ust. 2–3.
2. Następujące podmioty spełniają kryteria kwalifikowalności:
 - a) podmioty prawne z siedzibą w jednym z następujących państw lub terytoriów:
 - 1) państwo członkowskie lub powiązany z nim kraj lub terytorium zamorskie;
 - 2) państwo trzecie stowarzyszone z programem **LIFE**;
 - 3) inne państwa trzecie wymienione w **wieloletnim** programie prac, **o którym mowa w art. 17**, zgodnie z warunkami określonymi w ust. 4–6 **niniejszego artykułu**;
 - b) wszelkie podmioty prawne utworzone na mocy prawa unijnego lub wszelkie organizacje międzynarodowe.
3. Osoby fizyczne nie spełniają kryteriów kwalifikowalności.
4. Podmioty prawne z siedzibą w państwie trzecim, które nie jest stowarzyszone z programem, mogą w drodze wyjątku kwalifikować się do uczestnictwa, jeżeli jest

to niezbędne do osiągnięcia celów danego działania oraz zapewnienia skuteczności interwencji przeprowadzanych w Unii.

5. Podmioty prawne uczestniczące w konsorcjach złożonych z co najmniej trzech niezależnych podmiotów, z siedzibą w różnych państwach członkowskich lub w krajach lub terytoriach zamorskich powiązanych z tymi państwami, lub w państwach trzecich stowarzyszonych z programem, lub w innych państwach trzecich, spełniają kryteria kwalifikowalności.
6. Podmioty prawne z siedzibą w państwie trzecim, które nie jest stowarzyszone z programem, powinny zasadniczo ponosić koszty swojego uczestnictwa.
- 6a. ***W celu zapewnienia skutecznego wykorzystania środków pochodzących z programu oraz skutecznego udziału podmiotów prawnych, o których mowa w ust. 4, Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 21 uzupełniających niniejszy artykuł przez określenie zakresu, w jakim udział tych podmiotów prawnych w polityce środowiskowej i klimatycznej Unii jest wystarczający, by uznać je za kwalifikujące się do udziału w programie.***

Artykuł 12

Bezpośrednie przyznawanie dotacji

Z zastrzeżeniem art. [188] rozporządzenia finansowego dotacje mogą być przyznawane bez zaproszenia do składania wniosków organom wymienionym w załączniku I.

Artykuł 13

Specyfikacja kryteriów przyznawania finansowania

Komisja określa kryteria przyznawania finansowania w wieloletnim programie pracy, o którym mowa w art. 17, oraz w zaproszeniach do składania wniosków, z uwzględnieniem poniższych zasad:

- a) projekty finansowane z programu ***LIFE leżą w interesie Unii ze względu na ich znaczny wkład w osiągnięcie celów ogólnych i szczegółowych programu LIFE, o których mowa w art. 3, i niezagrażanie tym celom oraz, w miarę możliwości, służą propagowaniu zielonych zamówień publicznych;***
- aa) ***projekty zapewniają podejście racjonalne pod względem kosztów oraz są spójne pod względem technicznym i finansowym;***

- ab) ***pierwszeństwo mają projekty o najwyższym potencjale przyczynienia się do osiągnięcia celów określonych w art. 3;***
- b) ***dodatkowe punkty w ramach oceny otrzymują*** projekty, które przynoszą wspólne korzyści i sprzyjają synergii między podprogramami, o których mowa w art. 4;
- c) ***dodatkowe punkty w ramach oceny otrzymują*** projekty o najwyższym potencjale pod względem powielenia i absorpcji przez sektor publiczny lub prywatny bądź uruchomienia największych inwestycji lub zasobów finansowych (potencjał katalizowania);
- d) należy zapewnić powielenie rezultatów standardowego projektu działań;
- e) ***dodatkowe punkty w ramach oceny otrzymują*** projekty, które opierają się na rezultatach innych projektów finansowanych z programu ***LIFE***, poprzednich programów lub innych środków unijnych, lub zakładają wykorzystanie ich na większą skalę;
- f) w stosownych przypadkach szczególną uwagę zwraca się na projekty na obszarach geograficznych o szczególnych potrzebach lub zagrożeniach, takich jak obszary o szczególnych wyzwaniach środowiskowych lub ograniczeniach naturalnych, obszary transgraniczne, ***obszary o dużej wartości przyrodniczej*** bądź regiony najbardziej oddalone.

Artykuł 14

Koszty kwalifikowalne związane z zakupem gruntu

Oprócz kryteriów określonych w art. [186] rozporządzenia finansowego koszty związane z zakupem gruntu uznaje się za kwalifikowalne, o ile spełnione są następujące warunki:

- a) zakup przyczyni się do poprawy, zachowania i odtworzenia integralności sieci „Natura 2000” ustanowionej zgodnie z art. 3 dyrektywy 92/43/EWG, między innymi dzięki poprawie łączności przez tworzenie korytarzy migracyjnych, wysp siedliskowych lub innych elementów zielonej infrastruktury;
- b) zakup gruntów jest jedynym lub najbardziej opłacalnym sposobem osiągnięcia pożądanego rezultatu w zakresie ochrony przyrody;
- c) zakupione grunty są długoterminowo przeznaczone na wykorzystanie w sposób zgodny z celami szczegółowymi określonymi w programie ***LIFE***;
- d) dane państwo członkowskie, w drodze przeniesienia lub w inny sposób, zapewnia

długoterminowe wyłączone przeznaczenie takich gruntów na cele związane z ochroną przyrody.

Artykuł 15

Finansowanie skumulowane, uzupełniające i łączone

1. Działanie, które otrzymało wkład z innego programu unijnego, może również otrzymać wkład w ramach programu *LIFE*, pod warunkiem że wkład z obu programów nie pokrywa tych samych kosztów **oraz że działanie realizuje cele w zakresie środowiska lub klimatu określone w art. 3 i nie zagraża żadnemu z nich**. Do każdego wkładu w dane działanie zastosowanie mają przepisy dotyczące odpowiedniego unijnego programu, z którego pochodzi ten wkład. Finansowanie skumulowane nie może przekraczać całkowitych kosztów kwalifikowalnych działania, a wsparcie z różnych programów Unii można obliczać proporcjonalnie zgodnie z dokumentami określającymi warunki wsparcia.
2. Działania, którym przyznano certyfikat pieczęci doskonałości, lub które spełniają wszystkie następujące warunki porównawcze:
 - a) zostały ocenione w ramach zaproszenia do składania wniosków w ramach programu *LIFE*;
 - b) spełniają minimalne wymagania jakościowe określone w tym zaproszeniu do składania wniosków;
 - c) nie mogą zostać sfinansowane w ramach tego zaproszenia do składania wniosków ze względu na ograniczenia budżetowe.

mogą otrzymać wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego+ lub Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich zgodnie z art. 67 ust. 5 rozporządzenia (UE) XX [rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów] i art. 8 rozporządzenia (UE) XX [w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej], pod warunkiem że działania te są spójne z celami **i kryteriami kwalifikowalności** danego programu. Zastosowanie mają przepisy dotyczące funduszu, z którego pochodzi wsparcie.

ROZDZIAŁ III

DZIAŁANIA ŁĄCZONE

Artykuł 16

Działania łączone

Działania łączone w ramach programu *LIFE* realizowane są zgodnie z *rozporządzeniem w sprawie InvestEU* oraz tytułem X rozporządzenia finansowego, z *należyтым uwzględnieniem wymogów dotyczących zrównoważonego rozwoju i przejrzystości*.

ROZDZIAŁ IV

PROGRAMOWANIE, MONITOROWANIE, SPRAWOZDAWCZOŚĆ I OCENA

Artykuł 17

Wieloletni program prac

1. ***Komisja przyjmuje w drodze aktów wykonawczych*** wieloletnie programy prac ***dla programu LIFE. Te akty wykonawcze przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 20a ust. 2.***
2. Każdy wieloletni program prac określa, w zależności od celów wymienionych w art. 3:
 - a) rozdział środków w ramach każdego podprogramu na określone w nim potrzeby i na poszczególne rodzaje finansowania, ***a także maksymalną całkowitą kwotę przyznaną na dotacje, o których mowa w art. 10 ust. 2 lit. a) i b);***
 - aa) ***w odpowiednich przypadkach – maksymalną całkowitą kwotę instrumentów finansowych w ramach operacji łączonych w ramach programu LIFE;***
 - ab) ***maksymalną całkowitą kwotę dotacji przyznaných organom wymienionym w załączniku I zgodnie z art. 12;***
 - b) tematykę projektów lub konkretne potrzeby, na które wstępnie przydzielono finansowanie dla projektów, o których mowa w art. 10 ust. 2 lit. c) i d);
 - c) ***strategie i plany, na które ukierunkowane są strategiczne projekty zintegrowane***, w przypadku których mogą zostać złożone wnioski o finansowanie projektów, o których mowa w art. 10 ust. 2 lit. b);

- d) maksymalny okres kwalifikowalności w odniesieniu do realizacji danego projektu;
 - da) *orientacyjne terminy publikowania zaproszeń do składania wniosków na okres objęty wieloletnim programem prac;*
 - db) *techniczne elementy procedury składania i wyboru projektów i kryteria przyznawania finansowania zgodnie z elementami, o których mowa w art. 13;*
 - dc) *określenie poziomów współfinansowania zgodnie z art. 8 ust. 2b;*
 - dd) *maksymalny poziom współfinansowania dla działań kwalifikowalnych, o których mowa w art. 10 ust. 2 lit. e);*
 - de) *w stosownych przypadkach – szczegółowe zasady dotyczące stosowania finansowania skumulowanego, uzupełniającego i łączonego;*
 - df) *określenie niskiego poziomu skutecznego uczestnictwa i działań kwalifikowalnych oraz kryteria udzielenia wsparcia w odniesieniu do projektów pomocy technicznej dotyczących budowania zdolności związanych z działaniami organów państw członkowskich nakierowanymi na skuteczne uczestnictwo w programie LIFE.*
- 2a. *Czas trwania pierwszego wieloletniego programu prac wynosi cztery lata, a czas trwania drugiego wieloletniego programu prac – trzy lata.*
- 2b. *W ramach wieloletnich programów prac Komisja publikuje zaproszenia do składania wniosków na dany okres objęty programem. Komisja zapewnia, aby niewykorzystane środki w ramach danego zaproszenia do składania wniosków zostały rozdzielone na różne rodzaje działań, o których mowa w art. 10 ust. 2, w ramach tej samej dziedziny.*
- 2c. *Przy opracowywaniu wieloletnich programów prac Komisja zapewnia konsultacje z zainteresowanymi stronami.*

Artykuł 18

Monitorowanie i sprawozdawczość

1. *Komisja informuje o* postępach w realizacji celów programu **LIFE** określonych w art. 3, *na podstawie wskaźników przedstawionych* w załączniku II.
2. Aby zapewnić skuteczną ocenę postępów programu **LIFE** w osiągnięciu jego celów,

Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 21 w celu zmiany załącznika II, aby w razie potrzeby zmienić lub uzupełnić wskaźniki, **w tym w celu dostosowania ich do wskaźników określonych dla innych programów unijnych**, oraz uzupełnić niniejsze rozporządzenie przepisami dotyczącymi wprowadzenia ram monitorowania i oceny.

- 2a. ***Komisja jest uprawniona do przyjęcia aktów delegowanych zgodnie z art. 21 w celu określenia na podstawie załącznika II szczegółowych wskaźników w odniesieniu do każdego podprogramu i rodzaju projektów.***
3. ***Komisja*** zapewnia wydajne, skuteczne i terminowe gromadzenie danych na potrzeby monitorowania realizacji programu i jego wyników. W tym celu ***i zgodnie z odpowiednimi metodami*** nakłada się na odbiorców środków unijnych proporcjonalne wymagania w zakresie sprawozdawczości, aby umożliwić zbieranie możliwych do zagregowania wskaźników dotyczących produktów i wpływu na poziomie projektu w odniesieniu do wszystkich istotnych celów szczegółowych w dziedzinie środowiska i klimatu, w tym związanych z siecią Natura 2000 i emisjami pewnych zanieczyszczeń powietrza, w tym CO₂.
4. Komisja regularnie monitoruje i składa sprawozdania na temat uwzględniania celów w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej, w tym na temat kwot wydatków. Wkład niniejszego rozporządzenia w ogólnobudżetowy cel, którym jest przeznaczenie 25 % wydatków na realizację celów w zakresie klimatu, mierzony jest za pomocą unijnego systemu wskaźników klimatycznych. Wydatkowanie związane z różnorodnością biologiczną jest mierzone za pomocą specjalnego zestawu wskaźników. Te metody pomiaru stosuje się do ilościowego określenia środków na zobowiązania, które mają przyczynić się odpowiednio do realizacji celów dotyczących klimatu i różnorodności biologicznej w wieloletnich ramach finansowych na lata 2021–2027 na odpowiednim poziomie dezagregacji. Wydatki przedstawiane są corocznie w budżetowym oświadczeniu dotyczącym programu. Wkład programu w realizację unijnych celów w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej jest regularnie przedstawiany w ramach ocen i sprawozdania rocznego.
5. Komisja dokonuje również oceny synergii pomiędzy programem ***LIFE*** i innymi uzupełniającymi unijnymi programami, a w szczególności pomiędzy jego podprogramami.

Artykuł 19

Ocena

1. ***Komisja*** przeprowadza ***oceny*** w terminie pozwalającym na uwzględnienie ich wyników w procesie decyzyjnym, z ***należyтым uwzględnieniem spójności, synergii, unijnej wartości dodanej i długoterminowego zrównoważonego rozwoju i przy zastosowaniu priorytetów Unii w zakresie klimatu i środowiska.***
2. ***Komisja*** przeprowadza ***ocenę śródkresową*** programu LIFE ■ z chwilą, gdy dostępne są wystarczające informacje na temat realizacji programu, jednak nie później niż w ciągu ***42 miesięcy*** od rozpoczęcia realizacji programu ***LIFE***, i ***wykorzystuje w niej wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu określone zgodnie z załącznikiem II.***

Ocena obejmuje co najmniej następujące elementy:

- a) ***jakościowe i ilościowe aspekty realizacji programu;***
- b) ***efektywność wykorzystania zasobów;***
- c) ***stopień, w jakim osiągnięto cele wszystkich środków, określając, w miarę możliwości, wyniki i skutki;***
- d) ***rzeczywisty lub spodziewany sukces projektów w pozyskiwaniu innych unijnych środków, przy uwzględnieniu, w szczególności, korzyści wynikających ze zwiększonej spójności z innymi unijnymi instrumentami finansowymi;***
- e) ***zakres, w jakim osiągnięto synergie między celami oraz komplementarność programu i innych stosownych programów Unii;***
- f) ***unijną wartość dodaną i długofalowe skutki programu LIFE, z myślą o podjęciu decyzji o wznowieniu, zmianie lub zawieszeniu środków;***
- g) ***zakres, w jakim zaangażowane były zainteresowane strony;***
- h) ***ilościową i jakościową analizę wkładu programu LIFE w stan ochrony siedlisk i gatunków wymienionych w dyrektywach 92/43/EWG i 2009/147/WE;***
- i) ***analizę geograficznego rozkładu wsparcia w całej Unii, o którym mowa w art. 8 ust. 2c, oraz, w przypadku niezapewnienia takiego rozkładu, analizę***

przyczyn.

3. Po zakończeniu realizacji programu **LIFE**, lecz nie później niż cztery lata po upływie okresu określonego w art. 1 akapit drugi, Komisja przeprowadza ocenę końcową programu **LIFE**.
4. Komisja przekazuje wnioski z tych ocen, opatrzone własnymi komentarzami, Parlamentowi Europejskiemu, Radzie, Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu i Komitetowi Regionów **i podaje wyniki oceny do wiadomości publicznej.**

ROZDZIAŁ V

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Artykuł 20

Informacja, komunikacja i promocja

1. Odbiorcy finansowania unijnego uznają pochodzenie i zapewniają eksponowanie finansowania unijnego (w szczególności podczas promowania projektów i ich wyników) poprzez dostarczanie spójnych, skutecznych i proporcjonalnych informacji skierowanych do różnych grup odbiorców, w tym do mediów i opinii publicznej. **Do tych celów odbiorcy finansowania wykorzystują logo programu LIFE przedstawione w załączniku IIa lub, w przypadku gdy nie jest to możliwe, wymieniają program LIFE podczas wszystkich działań komunikacyjnych i zamieszczają informację o nim na tablicach informacyjnych w dobrze widocznych strategicznych miejscach w przestrzeni publicznej. Wszelkie dobra trwale nabyte w ramach programu LIFE muszą być opatrzone logo programu LIFE, z wyjątkiem przypadków wymienionych przez Komisję.**
2. Komisja prowadzi działania informacyjne i komunikacyjne związane z programem **LIFE**, jego działaniami i wynikami. Zasoby finansowe przydzielone na program **LIFE** przyczyniają się również do komunikacji instytucjonalnej w zakresie priorytetów politycznych Unii, o ile są one związane z celami, o których mowa w art. 3.

Artykuł 20a

Procedura komitetowa

1. ***Komisję wspiera Komitet ds. Programu LIFE. Komitet ten jest komitetem w rozumieniu rozporządzenia (UE) nr 182/2011.***
2. ***W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 5 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.***
3. ***W przypadku gdy komitet nie wyda żadnej opinii, Komisja nie przyjmuje projektu aktu wykonawczego i stosuje się art. 5 ust. 4 akapit trzeci rozporządzenia (UE) nr 182/2011.***
4. ***Komisja co roku informuje komitet o ogólnych postępach w realizacji podprogramów oraz o szczególnych działaniach, m.in. o operacjach łączonych zrealizowanych za pomocą środków budżetowych przyznanych z programu LIFE.***

Artykuł 21

Wykonywanie przekazanych uprawnień

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjmowania aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.
2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 18 ust. 2 *i 2a*, przekazuje się Komisji do dnia 31 grudnia 2028 r.
3. Parlament Europejski lub Rada może w dowolnym momencie odwołać przekazanie uprawnień, o którym mowa w art. 18 ust. 2 *i 2a*. Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna od następnego dnia po jej opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej lub w określonym w tej decyzji późniejszym terminie. Nie wpływa ona na ważność jakichkolwiek już obowiązujących aktów delegowanych.
4. Przed przyjęciem aktu delegowanego Komisja konsultuje się z ekspertami wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa.
5. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.
6. Akt delegowany przyjęty zgodnie z art. 18 ust. 2 *i 2a* wchodzi w życie tylko wówczas, gdy ani Parlament Europejski, ani Rada nie wyraziły sprzeciwu w terminie

dwóch miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, lub gdy, przed upływem tego terminu, zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten przedłuża się o dwa miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady.

Artykuł 22

Uchylenie

Rozporządzenie (UE) nr 1293/2013 **uchyla się** ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2021 r.

Artykuł 23

Przepisy przejściowe

1. Niniejsze rozporządzenie nie ma wpływu na kontynuację lub modyfikację danych działań, aż do ich zamknięcia, zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady¹ i rozporządzeniem (UE) nr 1293/2013, które nadal stosuje się do danych projektów aż do ich zamknięcia.
2. Z puli środków finansowych przeznaczonych na program **LIFE** można również pokrywać wydatki na wsparcie techniczne i administracyjne na potrzeby przejścia między programem **LIFE** a środkami przyjętymi na podstawie rozporządzeń (WE) nr 614/2007 i (UE) nr 1293/2013.
3. W razie potrzeby w budżecie obejmującym okres po 31 grudnia 2027 r. mogą zostać zapisane środki na pokrycie wydatków przewidzianych w art. 5 ust. 4, aby umożliwić zarządzanie projektami, które nie zostaną zakończone przed tą datą.
4. Środki powracające z instrumentów finansowych ustanowionych na podstawie rozporządzenia (UE) nr 1293/2013 mogą być inwestowane w instrumenty finansowe ustanowione w ramach [funduszu InvestEU].
5. Zgodnie z art. 21 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012² środki odpowiadające dochodom przeznaczonym na określony cel

¹ Rozporządzenie (WE) nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska (LIFE+) (Dz.U. L 149 z 9.6.2007, s. 1).

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. L 298 z 26.10.2012, s. 1).

i pochodzące ze zwrotów kwot nienależnie wypłaconych w rozumieniu rozporządzenia (WE) nr 614/2007 lub rozporządzenia (UE) nr 1293/2013 są wykorzystywane na finansowanie programu *LIFE*.

Artykuł 24

Wejście w życie

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Sporządzono w Brukseli dnia [...] r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego
Przewodniczący

W imieniu Rady

Przewodniczący

ZAŁĄCZNIK I

Organy, które mogą otrzymywać dotacje bez zaproszenia do składania wniosków

1. Europejska Sieć Wdrażania i Egzekwowania Prawa Ochrony Środowiska (IMPEL);
2. Europejska Sieć Prokuratorów ds. Przestępczości przeciwko Środowisku (ENPE);
3. Europejskie forum sędziów w sprawach ochrony środowiska (EUFJE).

ZAŁĄCZNIK II

Wskaźniki

1. Wskaźniki produktu
 - 1.1. liczba projektów w zakresie opracowywania, demonstracji i rozpowszechniania innowacyjnych technik i podejść;
 - 1.2. liczba projektów w zakresie stosowania najlepszych praktyk związanych z przyrodą i różnorodnością biologiczną;
 - 1.3. liczba projektów w zakresie opracowywania, wdrażania, monitorowania lub egzekwowania odpowiednich przepisów i polityk Unii;
 - 1.4. liczba projektów dotyczących poprawy zarządzania poprzez zwiększanie zdolności podmiotów publicznych i prywatnych oraz udziału społeczeństwa obywatelskiego;
 - 1.5. liczba projektów, *w tym strategicznych projektów zintegrowanych i strategicznych projektów ochrony przyrody*, dotyczących realizacji
 - kluczowych planów lub strategii;
 - programów działań na rzecz uwzględniania kwestii przyrody i różnorodności biologicznej w innych politykach.
2. Wskaźniki rezultatu
 - 2.1. zmiany netto w środowisku i klimacie na podstawie agregacji wskaźników na poziomie projektu, które będą określane w zaproszeniach do składania wniosków w ramach podprogramów:
 - „Przyroda i różnorodność biologiczna”;
 - „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia” i obejmą co najmniej następujące aspekty:
 - jakość powietrza
 - glebę
 - wodę
 - odpady
 - *chemikalia*
 - *hałas*

- **wykorzystanie zasobów i zasobooszczędność;**

- „Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej”;
- „Przejsście na czystą energię”;

- 2.2. skumulowane inwestycje będące wynikiem projektów lub dostępu do finansowania (w mln EUR);
- 2.3. liczba organizacji zaangażowanych w projekty lub otrzymujących dotacje operacyjne;
- 2.4. odsetek projektów, w przypadku których efekt katalizujący wystąpił po dacie zakończenia projektu.

ZAŁĄCZNIK IIa

Logo programu

